

CLASIC ÎN VIAȚĂ AL LITERATURII DIN REPUBLICA MOLDOVA ACADEMICIANUL ION DRUȚĂ LA 90 DE ANI

Născut la 3 septembrie 1928, în satul Horodiște, județul Soroca.
Scriitor.

Membru de Onoare al Academiei Române (1990). Membru titular
al Academiei de Științe a Moldovei (1992).

Într-un inspirat discurs, rostit la Uniunea Scriitorilor din Moldova pe 3 septembrie 2018, venerabilul coleg de breaslă Vladimir Beșleagă sublinia apăsător că nu e bine să folosim prea liber și cam... iresponsabil titluri mari, ca scriitor clasic în viață, de exemplu, că e cazul să așteptăm ca opera/creația cutărui sau cutărui scriitor să treacă un serios și riguros examen al timpului, unicul în măsură să valideze opinia despre un poet, prozator sau dramaturg, inclusiv a unuia cu merite deosebite în timpul vieții. Opinia nu e nouă, o știam, dar în acea clipă o simțeam cu o putere inedită, deoarece era afișată exact în ziua în care Ion Druță împlinea 90 de ani.

Acum luăm în considerare și opinia aceasta, nelipsită de un viguros graunte rațional, și începem articolul de față cu o afirmație „normală” că Ion Druță e un mare scriitor al contemporaneității noastre, intrat demult și adânc în conștiința societății est-prutene ca prozator și dramaturg, autor nu doar al povestirilor de la 1953, cu minunate crochiuri de tipul celui intitulat *Socoteală*, apoi nu doar al exercițiului satirico-umoristic *Gică* sau al nuvelor cu serioase tente filosofice *Bătrânețe*, *haine grele*, *Sania*, *Ultima lună de toamnă* și multe altele.

Ion Druță a făcut, pe parcursul anilor și deceniilor, salturi enorme până la povestirea/romanul *Frunze de dor*, romanul *Povara bunătății noastre*, drama *Casa mare*, alte povestiri și romane excelente (*Clopotnița*, *Biserica Albă*, *Dor de oameni*, *Piept la piept*, *Toiagul păstoriei*, *Vatra blajinilor*), piese de netăgăduit succes (*Păsările tinereții noastre*, *Frumos și sfânt*, *Doina s. a.*), eseuri de aleasă calitate literară

Sursa imaginii: Unimedia info

și cetățenească (*Eminescu – poet național, Pământul, apa și virgulele...*).

Datorită problemelor umane și sociale complicate, de mare actualitate în condițiile regimului comunist dictatorial, când obiceiuri și datini strămoșești de toată frumusețea erau pândite de pericolul dispariției, anume și mai ales abordarea acestora de către Ion Druță a dat amploare nemaîntâlnită până atunci unor discuții aprinse în republică (la nivelul satrapilor comuniști de la conducerea partinică I. Bodiul, E. Postovoi) și chiar la nivel unional (în revistele „Литературная газета”, „Дружба народов”, „Партийная жизнь” etc.).

Înfiripându-se încet, dar sigur prin talentul cu care depășea evident literatura gazetărească a lui Barschi, Lipcan, Cutcovețchi ș. a., Ion Druță a dat semne de scriitor autentic, eclipsând definitiv începuturi oarecum promițătoare ale altor prozatori, de data aceasta a unora evoluți, ca Ana Lupan și Gheorghe Gheorghiu... Oricum, Ion Druță, prin *Frunze de dor* (1957) apărea în fața cititorului din anii '60 ca un prozator clasic față de toți ceilalți autori de povestiri și romane ai timpului. Chiar *Frunze de dor* e o proză lirică, totodată profund dramatică, despre tânărul Gheorghe Doinaru despărțindu-se de baștina sa și de fata îndrăgită...

Dar citiți, onorați iubitori ai literaturii naționale, eseul druțian *Discreditarea valorilor* ca să înțelegeți de data aceasta direct, nu prin metafore, câtă și ce fel de realitate parcă îmbietoare și aducătoare de bucurii, dar totodată cruntă și plină de o cumplită durere a exprimat scriitorul în aceste sclipitoare *Frunze de dor* care numai la o lectură pripită e o simplă, dulce și amară, povestire de dragoste.

Ori să cugetăm pe îndelete, mult stimați cititori de azi, la nuvela *Murgul în Crimeea*. Câtă dragoste, compasiune și câtă durere a pus Ion Druță în această nuvelă care în alte cărți a purtat titlul *Pe urma unei doine!* E o autentică bijuterie literară pe care o savurezi cu neșă, o plângi în adâncul firii tale de fiu al acestui neam blajin, băgat de străini în războaie și-n alte năpaste de care să te ferească Dumnezeu; închei lectura și multă vreme nu te poți despărți de soldații care trag în piept acel „vânt umed și rece”, cu gândul că „îi vântul nostru, de acasă”, pe care „îl vor fi trimis nevasta ori poate copiii ...”, de caporalul Harabagiu rostind din când în când unul și același îndemn-rugă „Hai, murgule, hai!”, de căpitanul Fulger ordonându-i caporalului să împuște odată mârtoaga ajunsă în capătul puterilor. Harabagiu promite superiorului cu gura, dar nu și cu inima. Cum să-și omoare el calul care-l slujise devotat și cinstit? Murgul cade până la urmă pe o miriște străină, și numai vântul „se lasă în genunchi la capul Murgului, și din jalea lui pribeagă începe a se desprinde durerea unei doine ce n-a fost cântată încă, dar a fost suferită din plin ...”. Nu e de prisos, credem, să pomenim aici că prin intermediul patrupedului scriitorul exprimă într-un fel gândurile ostașilor, de vreme ce Murgul a fost ostaș și el... „I s-a spus și lui că de la răsărit vor veni cai să-i pască iarba pe care o păștea el de atâția ani, i s-a spus că vin cai să bea apă din izvoarele din care se adăpa el... Nu l-au întrebat ce crede ori nu crede; nu l-au întrebat de vrea el să se ducă ori nu vrea. I-au pus o șa în spinare, în șa i-au pus un soldat, au pocnit bicele și Murgul s-a dus...”. Acesta cade până la urmă pe o miriște străină, și numai vântul „se lasă în genunchi la capul murgului, și din jalea lui pribeagă începe a se desprinde durerea unei doine ce n-a fost cântată încă, dar a fost suferită din plin ...”.

Bineînțeles, amănuntele, detaliile, simbolurile ori expresiile simbolice, oricât de pitorești și măiestrite în sine, încep să-și divulge adevăratul rost/sens/semnificație abia în momentul în care prinde viață întreaga construcție verbală echivalentă imaginii artistice originale a acelei frânturi de realitate, pe care a evocat-o cu sufletul, cu mintea, cu toată ființa sa scriitorul.

Și dacă ne-am sprijinit în aceste rânduri pe niște referințe sumare la două nuvele, e din comoditatea (pentru noi) de a ne expune opinia despre scriitorul tinereții, acum și al bătrâneții noastre. Or, este imperios necesar, obligatoriu chiar, să cuprindem cu mintea întreaga bogăție de frânturi de realitate, pe care le-a evocat Ion Druță cu un zeiesc talent, cu o aleasă măiestrie, cu mare dragoste și cu o adâncă durere în nuvelele, romanele și operele sale dramaturgice. Cărți de proză scurtă, ca *Piept la piept*, *Vatra blajinilor* și altele, romane de zile mari, începând cu *Frunze de*

dor, din 1957 (apoi din alte ediții), continuând cu *Povara bunătății noastre*, *Clopotnița*, *Biserica Albă*, cu o vastă și fascinantă cunună de opere destinate scenei și, nu în ultimul rând, cu eseuri profunde prin adevărurile pronunțate de scriitor la o oră când unii colegi de breaslă bine văzuți și înalt apreciați se eschivau să spună o vorbă mai acătării despre poetul național al tuturor românilor Mihai Eminescu sau despre otrăvirea întregului nostru popor cu pesticide, erbicide și nu numai ...

O particularitate a operelor druțiene enumerate aici fugitiv e abordarea de către autor a unor subiecte complicate, care se cereau imperios luate în dezbateri datorită, mai ales, complexității lor de origine și în esență, cum au fost, de exemplu, perioada războiului și cea imediat postbelică, în care Gheorghe Doinaru, din *Frunze de dor*, presimțea că avea să vină un timp de care îi era dor, însă de care îi era și teamă. În planul din față lucrarea în cauză e operă simplă, de dragoste, dar în adâncurile sale ea exprima o realitate intuită de autor cu antene fine, profund specifice. Dar citiți eseul druțian *Discreditarea valorilor* și vă veți convinge că așa este.

Să ne gândim și la situația în care se afla Vasiluța, din drama *Casa mare*: o femeie tânără încă, dar cu un fiu de seama lui Păvălache, flăcău tomnatic de care ea se îndrăgostise pătimaș. Are sau n-are ea dreptul la o atare dragoste? Doi mari oameni de artă din Moscova, Iurii Zubkov și Boris Lvov, au inițiat o polemică axată pe acest subiect. Nu vă leneviți, dragi iubitori de literatură autentică, găsiți și savurați acea polemică, publicată de Academia noastră în cartea colectivă *Fenomenul artistic Ion Druță* (2008)...

Complexitatea subiectelor luate în discuție de autor, interpretarea curajoasă a problemelor de viață, soluțiile ieșite din comun propuse de Ion Druță prin prisma personajelor sale au stârnit nenumărate reproșuri, unele nici pe departe întemeiate, astfel încât prozatorul-dramaturgul-eseistul nostru de marcă a avut de suferit enorm de pe urma înțelegerii greșite a mesajelor operelor sale.

În jurul nuvelor, romanelor și pieselor sale de teatru au avut loc discuții înflăcărâte, adeseori depășind limitele unor dezbateri propriu-zis literare, și în atari cazuri ni se cere și nouă, cititorilor de bună credință, să fim gata să intrăm în polemici cu argumente de care suntem capabili să formulăm și, la o adică, să le apărăm. Nu doar că nu e rău că apar situații în care e nevoie să intervenim în polemici; înseși polemicele pe marginea și în miezul operelor constituie un semn distinctiv al viabilității nuvelor, romanelor, operelor dramaturgice sau a eseurilor scriitorului.

Nouă personal adeseori ni se pare că fără polemice în jurul afirmației lui Rahmil Portnoi în privința

dominării elementului general uman și adică a absenței aspectului social în romanul „Frunze de dor” și în unele nuvele druțiene (opinie eronată) sau pornind de la părerea dr. Dumitru Tăbăcaru că Ion Druță ar fi greșit cumplit în tratarea comportării lui Mircea și Nică, ostași din același sat basarabean, Ciutura, nimeriți prin voia hazardului în două armate diametral opuse (una – sovietică, alta – fascistă), că aceștia, chipurile, n-ar fi putut nicidecum să admire în voie un lan de floarea-soarelui, să încarce liniștiți snopii de bețe de răsărită în căruță, ba să mai și guste din bucatele puse pe un șervet așternut la sol de fata de care odinioară fuseseră îndrăgostiți amândoi; în opinia lui D. Tăbăcaru, chipurile, ei reprezentau forțe sociale diferite și ar fi fost obligatoriu să se urască de moarte; în sfârșit, fără ura lui I. I. Bodiul, prim-secretar al comuniștilor din rsm, față de Ion Druță, în special față de romanul *Povara bunătații noastre*, și fără tenacitatea cu care Ion Druță l-a înfruntat pe satrap, ni se pare că nici n-am fi avut o literatură cât de cât importantă și valoroasă care putea pune în mișcare minți ale unei mari armate de oameni normali, dar și de funcționari ai partidului comunist.

Acestora din urmă Ion Druță le-a răspuns la timp, demn, cu argumente pe deplin convingătoare, iar noi încercăm să-l ogoim cumva-întrucâtva rostind încă o dată adevărul că o literatură (în cazul acesta concret – a noastră) e vie și valoroasă nu numai prin operele scriitorilor ei, ci neapărat și prin ecourile generate de operele respective în societate, în sufletele și în mințile cât mai multor membri ai acesteia. E adevărat că de la un timp s-au afirmat și alți scriitori prin opere excepționale: Vasile Vasilache, Vladimir Beșleagă, Aureliu Busuioc, Nicolae Esinencu, apoi Nicolae Rusu, Nicolae Popa, unii dintre aceștia făcându-i lui Ion Druță o anumită concurență în privința ecourilor creației lor în societate. Cum, adică, grămezi uriașe de porumb putezau la gară, pe când părinții și bunicii noștri

mureau de foame? Întrebau odinioară studenții mirați de politica forurilor conducătoare ale rsm din anii postbelici. Acestea și alte întrebări/nedumeriri confirmau crudul adevăr rostit atunci de Ion Druță.

E bine când spusele/ scrisorile oamenilor de artă au ecouri puternice în masele de cititori. Tocmai de aceea ziceam că e salutar faptul că și alți scriitori abordează probleme dureroase ale societății. E o concurență sănătoasă, binevenită, despre care credem că se va mai vorbi.

Totuși, Ion Druță a fost primul. Ba chiar am zice că noi avem literatură de când îl avem pe Ion Druță: creația sa a atras în permanență atenția oamenilor înțelepți și, alteleori, a unora cam tari de cap...

Și chiar să nu aibă el și niște neajunsuri? Din păcate, Ion Druță a comis și unele greșeli în activitatea sa, în gândirea sa teoretico-politică. Or, greșelile scriitorilor mari nu pot fi mici. Ba a zis că se dă jos din „căruța națiunii”, ba nu s-a prezentat la ședința grupului de deputați ai poporului din URSS care discuta pactul Ribbentrop-Molotov (în acest grup Domnia sa era inclus oficial), ba cânta, oarecum straniu pentru un scriitor mare al poporului nostru, în corul botezat în pripă „Casa noastră comună – Republica Moldova”...

Totuși, prin talentul cu care a depășit, primul și cu mult succes, proza gazetărească din anii postbelici, prin arta literară cu care a plâsmuit prima povestire/roman de mare și îndelungă trecere la public, *Frunze de dor*, prin romanele și nuvelele care au făcut epocă în literatura est-pruteană contemporană (*Povara bunătații noastre*, *Clopotnița*, *Biserica Albă*), prin contribuția esențială la dezvoltarea dramaturgiei naționale din Republica Moldova (*Casa mare*, *Păsările tinereții noastre*, *Doina*, *Frumos și sfânt...*), prin aflarea permanentă a creației sale în centrul atenției publice de la est de Prut, parțial și din fosta URSS și din România, Ion Druță îndreptățește – credem – de pe acum, înaltul titlu de clasic în viață al literaturii din Republica Moldova.

Dr. hab. Ion CIOCANU